

Fra overgang til undergang?

PERSONBOKS

Rikke Thyssen Østergaard

→ Lektor i Historie og samfundsfag på Randers HF og VUC

Louise Holm Lytken

→ Lektor i samfundsfag og psykologi på HHX – Uddannelsescenter Holstebro

→ Rikke og Louise har begge taget en Master i Gymnasiepædagogik, SDU og sammen skrevet masterprojektet: Fra overgang til undergang? – En undersøgelse af, hvordan HF/VUC kan facilitere elevernes overgang til pædagoguddannelsen for at understøtte deres gennemførelse og dermed reducere frafald.

Af Louise Holm Lytken og Rikke Thyssen Østergaard

Abstract

I 2030 vil vi mangle 35.000 pædagoger, lærere, sygeplejersker og socialrådgivere (Danske Professionshøjskoler, 2021). Samtidig falder antallet af unge, der søger ind på velfærdsuddannelserne, som kæmper med manglende status og frafaldsproblemer, særligt blandt studerende fra HF/VUC. I afhandlingen undersøges det, hvordan HF/VUC kan facilitere overgangen til pædagoguddannelsen for at forbedre gennemførelsesraten. Undersøgelsen viser, at HF/VUC-elever ofte møder uddannelsen med faglige og personlige udfordringer, samt forventninger, som ikke imødekommes. Artiklen foreslår praktiske indsatser, der kan styrke de studerendes studiekompetencer og deres forståelse for den professionelle virkelighed, hvilket potentielt kan reducere frafald og øge gennemførelsesraterne på pædagoguddannelsen.

artiklen fokuseres der på overgangen fra HF/VUC til pædagoguddannelsen, der med knap 17.000 studerende er Danmarks største videregående uddannelse, men som fra 2014 til 2023 har oplevet et fald i kvalificerede 1. prioritetsansøgere på 42 %.¹ Professionsuddannelserne er endvidere ramt af et højt frafald, som særligt optræder blandt studerende med HF/VUC-baggrund, hvor 39 % fra HF-enkeltfag og 35 % fra den toårige HF falder fra (Poulsen & Aagaard, 2022). Undersøgelsesspørgsmålet er i forlængelse heraf defineret som:

Hvordan kan HF/VUC facilitere elevernes overgang til pædagoguddannelsen for at understøtte deres gennemførelse og dermed reducere frafald?

Professionsrettede tiltag har været centralt i politiske og didaktiske overvejelser om overgangen. Men som denne artikel vil vise, er det ikke tilstrækkeligt at møde eleverne med et snævert fokus på professionen alene. Vores empiri og teoretiske analyser peger i stedet på nødvendigheden af en bredere tilgang, hvor også studiekompetencer og livsmestring integreres som centrale dimensioner i overgangsforberedelsen.

Teoretisk begrebsapparat

Undersøgelsens teoretiske fundament er baseret på Vincent Tintos teori, som understreger betydningen af de studerendes integration i akademiske og sociale sy-

stemer for at undgå frafald. Derudover har Lars Ulriksens begreb om den implicitte studerende været med til at belyse de underliggende forventninger, som uddannelsessystemet har til de studerende. Begrebet fokuserer på de ubevidste præmisser og handlemønstre, som de studerende forventes at navigere indenfor, og hvordan disse forventninger påvirker deres interaktion med undervisere og uddannelsesinstitutionen som helhed. Den implicitte studerende er værdifuld til at forstå de inkluderende og ekskluderende dynamikker i uddannelsessystemet og kan hjælpe med at identificere måder at forbedre de studerendes succes på (Ulriksen, 2004).

Overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse udfordrer de studerende, da deres forventninger kan afvige fra den virkelighed, de møder. Dette skaber en afgrund, det såkaldte 'Expectancy-Experience Gap,' jf. Holmegaard et al. (2014), der tillige har været et vigtigt teoretisk udgangspunkt for undersøgelsen. Hos HF/VUC-elever forekommer der ofte faste forestillinger om fremtidige professionsrettede uddannelsesbaner, der tager afsæt i egne opvækstbetingelser, og som motiverer og tillægges stor værdi (Eccles, 1983). Men afgrunden reducerer genkendeligheden og det indlejrede narrativ om det at være pædagog, hvilket forstærker risikoen for frafald blandt tidligere HF/VUC-elever. Expectancy-Experience Gap-modellen er i udgangspunktet rettet mod overgange fra et elevperspektiv, men vi anvender den ligeså til at belyse, om

¹ Ifølge Kloch (2024) har knap hver fjerde pædagogstuderende (23 %) HF som adgangsgivende baggrund. På Randers HF og VUC fortsætter 40 % på pædagoguddannelsen.

der forekommer en afgrund mellem de forventninger, underviserne på pædagoguddannelsen har til de studerende, og de erfaringer, underviserne gør sig i mødet med de studerende i den daglige praksis. Undervisernes erfaringer benyttes således til at rammesætte, hvordan vi på HF/VUC kan medvirke til at reducere gabet for at understøtte gennemførelsesmulighederne. I et overgangsperspektiv forekommer der her en dobbelt didaktisk udfordring. Underviserne på pædagoguddannelsen skal inddrage og tage udgangspunkt i ukendte erfaringer, som de studerende har med fra ungdomsuddannelsen, mens lærerne på HF/VUC skal klæde eleverne på til en professionsuddannelse, som de ikke har noget kendskab til, bl.a. på grund af egen universitetsfaglige baggrund. Heri ser vi en potentiel afgrund, der ikke er blevet nævneværdigt belyst som forklaringsfaktor bag overgangsproblematikkerne mellem HF/VUC og professionsuddannelserne.

Metode

For at undersøge HF/VUC-elevens overgang til pædagoguddannelsen anvendte vi et mixed method-design. Kvantitativt indsamledes data gennem et spørgeskema, der fokuserer på elevernes oplevelse af at gå på HF/VUC, samt deres forventninger til en kommende uddannelse. Spørgeskemaet blev distribueret til uddannelsesledere på otte HF/VUC-skoler i Region Midt, hvorfra vi modtog 392 besvarelser.

For at supplere de kvantitative data og opnå en dybere forståelse af de underliggende årsager og personlige oplevelser, gennemførte vi fem kvalitative semistrukturerede interviews med elever fra HF/VUC, som ønsker at læse til pædagog. Derudover foretog vi fem interviews med undervisere og studievejledere på pædagoguddannelsen for at belyse modtagernes forventninger til de studerende, og hvilke udfordringer de oplever i mødet hermed. Vi efterlyste tillige inputs til, hvordan HF/VUC kan forbedre overgangen og dermed øge gennemførelsen på uddannelsen. Ved udvælgelsen af informanter sikrede vi geografisk spredning ved at inkludere repræsentanter fra både storby og provins.

I vores undersøgelse inddrog vi endvidere underviserempiri fra en tidligere semesteropgave, som omhand-

lede elevtrivsel på HF/VUC, og som samtidig påviste stigende mistrivsel hos underviserne.

Analyse

VIA-undervisere og studievejlederes forventninger til deres studerende

Af underviserempirien fremkom tre overordnede temaer, som undervisere og studievejledere fremhævede som fastholdelsesudfordringer i deres praksis; den polariserede og sårbare elevpopulation, professionsretning og manglende studiekompetencer samt uddannelsens rammesætning og undervisernes arbejdsforhold.

De polariserede og sårbare studerende

Underviserne på pædagoguddannelsen italesætter samstemmende, at gruppen af studerende er mere polariseret end tidligere, hvilket stemmer overens med HF/VUC-elevkarakteristikken. Det kommer til udtryk i en større diversitet og variation i de studerendes faglige niveau og deres forudsætninger for at gennemføre uddannelsen.

En underviser sætter tendensen på spidsen: "Vi optager rent ud sagt revl og krat, nu får vi alt. Dem der før ville være blevet sorteret fra, da deres gennemsnit ikke er højt nok, kommer ind nu. For 10 år siden kunne de løse bøv'l i studiegrupperne selv, nu hylér de, men vi bliver jo nødt til at holde på dem, for ellers nedlægger vi os selv."

Underviserne på pædagoguddannelsen oplever, at de studerende forventer hensyntagen til personlige udfordringer, hvilket kan være svært foreneligt med deres forventninger til de studerendes selvstændighed, som den fremtidige profession afkræver. Som en underviser fremhæver, så "skal de jo lære at blive selvstændige, det skal de kunne som pædagoger (...) det er med at finde balancen i, at vi ikke nurser dem for meget og tager dem for meget i hånden." Den implicitte studerende er i undervisernes optik én, der er motiveret, velforberedt og mestrer at tage ansvar for egen læring i klasserummet og i studiegrupperne. Den implicitte elev er i mange studerendes perspektiv ikke nødvendigvis én, der tillægger et højt fagligt ambitionsniveau værdi, det er derimod én, der er god til at bruge systemet, og en studievejleder italesætter, at det skyldes, "at vi får studerende ind, som er vant til, at der er sådan nogle tilbud. Det er en del af at

“Underviserne på pædagoguddannelsen peger på, at denne praksis med tæt relationel støtte, som er karakteristisk for HF/VUC, kan skabe en forventning hos de studerende om et lignende læringsmiljø på professionsuddannelsen.”

Louise Holm Lytken og Rikke Thyssen Østergaard

være studerende at være opsøgende (...) de studerende kan godt være stærke, men de er så opmærksomme på, at de har brug for hjælp.” Underviserne på pædagoguddannelsen peger på, at denne praksis med tæt relationel støtte, som er karakteristisk for HF/VUC, kan skabe en forventning hos de studerende om et lignende læringsmiljø på professionsuddannelsen. Dette skift i pædagogisk tilgang kan opleves som en markant forandring – særligt for de studerende, der har været vant til en høj grad af støtte og fleksibilitet på HF/VUC.

Ifølge underviserne på pædagoguddannelsen møder de pædagogstuderende mange overgange, som udfordrer dem; overgangen fra elev til studerende, fra lærerundervisning til gruppearbejde, fra nursing til selvdisciplin, fra tætte til mere distancerede lærerrelationer, fra uddannelsessted til praktikken, og dette øger risikoen for frafald (Kloch, 2024) (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2024).

Professionsretning og studiekompetencer

Frafaldsproblematikken på professionsuddannelserne anerkendes i stigende grad på det politiske og institutionelle niveau². Dette har medført didaktiske indsatser til at facilitere overgangen fra ungdomsuddannelserne, som primært fokuserer på professionsretning via udarbejdelsen af professionstonede læringsressourcer.

Men underviserne på pædagoguddannelsen efterspørger i højere grad generelle akademiske studiekompetencer frem for en snæver professionsretning. Det drejer sig særligt om evner som tekstillæsning, analyse, forberedelse, fremlæggelse og samarbejde i grupper. På pædagoguddannelsen må man således undervise de studerende i studiegruppesamarbejde og indgå studiegruppekontrakter for at få dem til at forpligte sig til hinanden og ifølge en underviser ”appellere til, at det, du laver med dine medstuderende, har faktisk lige så høj kvalitet som det, der er i undervisningsrummet.” Underviserne

på pædagoguddannelsen oplever, at studerende ofte mangler ansvarsfølelse, refleksionsevne og den nødvendige forberedelse, hvilket skaber udfordringer i overgangen fra en facitstyret skolekultur til krav om fagligt skøn. De fremhæver også en manglende kritisk sans, som den implicitte pædagogstuderende i høj grad forventes at mestre – både i uddannelsen og i en kommende, dilemmafyldt praksis. Her demokratiseres de studerendes udfordringer, da selv ”de dygtige teoretisk og studiekompetencestærke elever bliver udfordrede, når de skal ud og tørre røv. De er vant til at aflæse, hvad underviseren gerne vil have – men de har svært ved at reflektere og diskutere,” som det italesættes af en underviser på pædagoguddannelse. Derudover viser empirien, at mange studerende fravælger at læse pensum og i stedet forventer at få pointerne serveret, hvilket understreger behovet for, at HF/VUC i højere grad arbejder med at styrke elevernes studiekompetencer, indre motivation og selvstændighed.

I takt med at elevpopulationen på HF/VUC er blevet mere psykisk sårbar og fagligt udfordret, oplever lærerne på HF/VUC, at eleverne i mange tilfælde får lov til at slippe for meget. Der stilles ikke altid tilstrækkelige krav i forhold til lektier, fremlæggelser og aflevering af opgaver. Ifølge lærerne burde forventningerne være højere, men det kan være svært at fastholde kravene i praksis, da mange af eleverne er sårbare og har brug for ekstra støtte, som det fremhæves af en HF-lærer: ”Vi lader eleverne slippe for mange ting. Vi burde give dem flere lektier og kræve, at de fremlægger og afleverer. Men det er en kamp, men de er jo også sårbare.” Det skaber en balancegang mellem at vise hensyn og samtidig sikre den faglige progression.

I henhold til professionsuddannelserne kan denne strategi tolkes som et misforstået hensyn, der virker kontraproduktivt, når eleven bliver studerende, og overgangen derved vanskeliggøres af de akademiserede krav, der her stilles. Derudover efterlyser underviserne mere >

2 Projekt ”Faglig Bro fra gymnasier til professionshøjskoler” er et samarbejde mellem Københavns Professionshøjskole, Gefion Gymnasium, Frederiksberg Gymnasium, NEXT Vestskoven og NEXT Sukkertoppen, støttet af region Hovedstaden. Projekt ”Klar til Professionen” er et projekt på tværs af ni VUC’er og VIA i region Midt.

brobygning mellem VIA og HF/VUC, mens udarbejdelsen af deciderede læringsressourcer ikke er i fokus. Professionsrettede tiltag bør være en del af arbejdet med at sikre bedre overgange til pædagoguddannelsen. Men de kan ikke stå alene.

Uddannelsens rammesætning og undervisernes arbejdsforhold

Ifølge underviserne på pædagoguddannelsen udfordres overgangen af pædagoguddannelsens modulopbygning med skiftende undervisere og temaer, frem for gennemgående fag med lærerstyret undervisning, som eleverne er vant til på HF/VUC. Overgangen udfordres tillige af, at underviserne på pædagoguddannelsen oplever et stigende arbejdspress og forventes at tage stadigt flere kasketter på ud over den faglige. Ord som 'behandler' og 'terapeut' italesættes i empirien, og de stadigt mere komplicerede studerende higer efter nære underviserrelationer, som modvirkes af den modulbaserede rammesætning.

Empirien blotlægger undervisernes stigende mistrivsel som en hidtil underbelyst frafaldsårsag. De stadig mere sårbare og støttesøgende studerende skal navigeres frem af rollemodeller, som i stigende grad reagerer på krav om omsorg og empati ved forråelse eller udbrændthed, og flere oplever et meningsstab i deres virke. Den såkaldte omsorgstræthed, som ifølge vores empiri rammer både undervisere på HF/VUC og pædagoguddannelsen, er således et parameter, der kan modvirke de gode intentioner om HF/VUC som overgangsfacilitator til professionsuddannelserne.

Vores undersøgelse viser, at professionsrettede tiltag alene ikke adresserer de centrale barrierer, HF/VUC-eleverne oplever i mødet med videregående uddannelse. Det store fokus på professionen overser, at mange elever mangler basale akademiske færdigheder og strategier til at mestre studieformen, herunder forberedelse, tekstlæsning og samarbejde. En underviser på pædagoguddannelsen udtrykker det tydeligt: "Jamen altså, de læser det ikke for fanden. Så skal vi så ligesom bare tænke, jamen så laver vi en undervisning, hvor de har ikke læst. Og så står vi og viser slides i fire lektioner, hvor vi burde have en aktiv studenterinddragelse (...) hvis ikke de kan få det ud af dem nu, hvad fanden skal

de så, når de kommer ud i den virkelige verden." Dette understreger behovet for at udvikle det, vi med inspiration fra Tinto og Ulriksen betegner som den empiriske studerende – i modsætning til den implicite, systemforventede. Det kræver, at HF/VUC's undervisning i højere grad tilrettelægges som en overgangsplatform, hvor eleverne møder tydelige forventninger til studiekompetencer og lærer at se sig selv som studerende. Det handler ikke blot om at præsentere professionen, men om at gøre eleven parat til at indgå i dens akademiske og sociale logik.

HF/VUC-elevs forventninger til en kommende pædagoguddannelse

Efter analysen af underviserne fra pædagoguddannelsen fokuserede vi på elevperspektivet og undersøgte HF/VUC-elevernes motivationer, forventninger og udfordringer i deres uddannelsesvalg og forventede overgang til pædagoguddannelsen. Ved at forstå elevernes personlige erfaringer og mål kan vi identificere, hvordan HF/VUC bedst kan støtte deres overgang. Elevempirien blev tematiseret i tre temaer; motivation og mødet med praksis, undervisningsformer og praktikken samt relation og støtte for de sårbare elever.

Motivation og mødet med praksis

HF/VUC-elever viser klare forestillinger om deres fremtid som pædagoger og udtrykker en stærk motivation for at gøre noget godt for andre mennesker. Dette udtrykkes i elevempirien via udsagn som "Jeg vil gerne være med til at hjælpe børn, der har det hårdt (...) Det er det allervigtigste" og "Jeg har selv været inde i det der system som barn, og min barndom var ikke just god. Så jeg føler helt klart, at jeg kan hjælpe nogle unge folk med at komme på rette vej." Dog er dette ikke altid tilstrækkeligt til at sikre succes i pædagoguddannelsen. At ønske at gøre en forskel og hjælpe andre kan være en kraftfuld drivkraft, men denne enkelte faktor alene er ikke nok til at navigere gennem de faglige og institutionelle udfordringer i uddannelsen. Der kræves støtte for at sikre deres integration i pædagoguddannelsens faglige og sociale miljø for at undgå, at de studerende oplever en 'afgrund' mellem deres idealisme og de praktiske realiteter i uddannelsen samt i det efterfølgende arbejde som pædagog.

“At ønske at gøre en forskel og hjælpe andre kan være en kraftfuld drivkraft, men denne enkelte faktor alene er ikke nok til at navigere gennem de faglige og institutionelle udfordringer i uddannelsen.”

Louise Holm Lytken og Rikke Thyssen Østergaard

Undervisningsformer og praktikken

Generelt har samtlige informanter en meget positiv italesættelse af praktikken på pædagoguddannelsen og glæder sig med høje forventninger hertil. Denne forventning om en stærk forbindelse mellem teori og praksis kan relateres til HF/VUC-elevernes blik på den implicite studerende, der ser undervisningen som praksisnær og relevant for deres fremtidige arbejde som pædagoger. Men mange studerende oplever praksischok under deres praktik, da den ikke lever op til deres forventninger.³ Dette praksischok kan skabe en afgrund mellem de studerendes forventninger til uddannelsen og de faktiske oplevelser i praksis.

Vores data viser tillige, at HF/VUC-elever oplever en signifikant forskel mellem deres forventninger til teoretisk undervisning og den faktiske undervisning på pædagoguddannelsen. Eleverne forventer at lære pædagogik og psykologi gennem praksisnær undervisning, hvilket er afgørende for deres faglige forberedelse. Elevempirien understreger, at faglig integration vægtes højere end social integration, hvilket kan skabe udfordringer i forhold til det omfattende gruppearbejde på studiet og potentielt øge frafaldet. Eleverne er dog bevidste om behovet for mere plenararbejde på studiet, men afviser ofte fremlæggelser for at undgå at fremstå fagligt svage, hvilket er en tendens, der også strækker sig til deres personlige udfordringer, som de håber at kunne afkoble fra deres professionelle identitet. Dette viser en klar diskrepans mellem forventninger og adfærd, hvilket bidrager til uddannelsesgabet.

Relation og støtte for de sårbare elever

Undersøgelsen viser, at eleverne på HF/VUC ofte har en stærk relation til deres lærere, som spiller en central rolle for deres self-efficacy samt fremmer deres trivsel og faglige integration. Flere fremhæver, at "(...) (HF)-Lærerne kigger på en i øjenhøjde, og der er ikke sådan en løftet pegefinger". Imidlertid er denne stærke lærerrelation svær at genskabe i pædagoguddannelsen, hvilket kan føre til udfordringer i overgangen. Empirien viser, at

mange elever kommer til HF/VUC med negative skoleoplevelser, som har påvirket deres tro på egne evner og deres engagement i skolearbejdet, som fremhæves i et citat som: "Jeg har faktisk syntes, det har været træls at gå i skole, da jeg var yngre (...) nogle lærere var sådan lidt (...) Ja, det føltes som om, at de godt kunne opgive én på forhånd." På HF/VUC har de imidlertid genfundet glæden ved uddannelse, selvom der fortsat er behov for mere proaktiv og opmærksom støtte fra lærerne. Men tidspresset på HF/VUC-lærerne kan begrænse deres evne til at yde denne nødvendige støtte og opretholde de stærke relationer, som er afgørende for elevernes trivsel og engagement.

Eleverne værdsætter HF/VUC's fleksibilitet, da den tillader tilpasning af uddannelsen til personlige og familiære behov og giver rum for forsinkede afleveringer. Denne understøttende struktur hjælper med at balancere studie og privatliv, eksempelvis for elever med små børn. I kontrast hertil har pædagoguddannelsen en mere rigid struktur, hvilket kan skabe udfordringer for sårbare elever og komplicere deres overgang til videregående uddannelser.

Diskussion

Vores undersøgelse pegede på et behov for at styrke det professionsrettede fokus på HF/VUC – ikke med henblik på at påvirke elevernes uddannelsesvalg, men for at forberede dem på mødet med professionsuddannelserne. Dette adskiller sig fra det dominerende uddannelsespolitiske fokus, hvor professionsrettet undervisning ofte ses som et middel til at få eleverne til at vælge en bestemt profession. Når 82 % af HF/VUC-eleverne allerede har en klar idé om, hvad de vil arbejde med i fremtiden (Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), 2023b), peger det på, at det professionsrettede fokus i højere grad bør rettes mod fastholdelse og gennemførelse på en professionsuddannelse. Særligt viste vores undersøgelse, at det er nødvendigt at klæde eleverne på til en overgang fra elev til studerende og fra teori til praksis på pædagoguddannelsen for at modvirke frafaldet. >

³ Danmarks Evalueringsinstitut (2023a)

“Vores undersøgelse viser, at professionsrettede tiltag alene ikke adresserer de centrale barrierer, HF/VUC-eleverne oplever i mødet med videregående uddannelse. Det store fokus på professionen overser, at mange elever mangler basale akademiske færdigheder og strategier til at mestre studieformen”

Louise Holm Lytken og Rikke Thyssen Østergaard

Mange oplever et praksischock i mødet med pædagoguddannelsen, hvor forventninger om personlig motivation og erfaring kolliderer med krav om faglig refleksion, samarbejde, lektier mv. HF/VUC har derfor et uforløst potentiale i at styrke elevernes kendskab til professionens vilkår, tydeliggøre de akademiske forventninger og arbejde målrettet med elevernes identitetsdannelse i overgangen fra HF/VUC og det videre uddannelsesforløb.

For det andet viste vores undersøgelse, at et udelukkende professionsrettet fokus ikke i sig selv forbereder HF/VUC-eleverne godt nok til at gennemføre pædagoguddannelsen. Særligt i vores interviews med underviserne på pædagoguddannelsen blev en række basale studiekompetencer efterlyst hos de studerende. Det peger på, at der i HF/VUC-regi er behov for en bredere tilgang, hvor professionsretningen kombineres med et styrket fokus på studieparathed og forventningsafstemning. En bevidsthed om overgangen som en identitetsproces, og ikke blot et valg, er central, hvis flere HF/VUC-elever skal lykkes med at finde fodfæste og gennemføre deres videregående uddannelse.

Endvidere pegede vores undersøgelse på et behov for et øget fokus på livsmestring. Mange HF/VUC-elever kæmper med personlige og sociale udfordringer, som påvirker deres evne til at gennemføre en videregående uddannelse. Denne tendens genkendes også blandt HF/VUC-underviserne, der netop fremhæver en stigning i elevernes sårbarhed og faglige udfordringer over de seneste år. At styrke elevernes livsmestring kan derfor være afgørende for, at de kan håndtere overgangens krav både fagligt og personligt.

På baggrund af vores undersøgelse anbefaler vi derfor, at man på HF/VUC arbejder med en triadisk tilgang, hvor professionsretning, studiekompetencer og livsmestring vægtes og balanceres. Det er netop i samspillet mellem de tre dimensioner, at eleverne bedst rustes til at gennemføre en professionsuddannelse og håndtere overgangen hertil. Den triadiske model fremstår i denne sammenhæng ikke blot som en pædagogisk

anbefaling, men som en nødvendig korrektion af en for snæver professionsforståelse. Når 43 % af eleverne i vores survey-undersøgelse samtidig udtrykker utryghed ved fremlæggelser, tydeliggøres det, at det ikke er professionsvalget, men den professionelle parathed, der halter, og det kræver øvelse i studiekompetencer og livsmestring og ikke alene viden om professionens praksis. Den triadiske model samler professionsretning, studiekompetencer og livsmestring i én samlet tilgang, der ruster HF/VUC-eleverne til at klare overgangen til en professionsuddannelse.

Professionsretning på HF/VUC handler om at give eleverne indsigt i professionspraksis, arbejdsopgaver og værdier på den videregående uddannelse. Det kan faciliteres via praksisnære aktiviteter som case arbejde, arbejde med lokale institutioner eller studiebesøg på relevante uddannelsessteder. Udfordringen er, at underviserne på HF/VUC ofte ikke selv har kendskab til professionen og primært fokuserer på at opfylde de teoretiske krav i eksamensformerne. Undervisningen kan derfor risikere at blive overfladisk eller teoretisk.

Studiekompetencer dækker blandt andet over elevernes evne til at læse, skrive, kritisk refleksion og samarbejde. En stor del af HF/VUC-elever mangler et fagligt fundament og har begrænset erfaring med at være studerende, hvilket kræver målrettet træning i tekstillæsning, fremlæggelser og arbejdet i studiegrupper. Et dilemma er, at hensyn til elevernes sårbarhed nogle gange kan nivellere undervisernes krav, hvilket på sigt kan svække elevernes parathed til videre uddannelse.

Livsmestring omfatter evnen til at håndtere personlige, sociale og følelsesmæssige udfordringer, som mange HF/VUC-elever kæmper med. Arbejdet med livsmestring kan ske gennem relationsarbejde, vejledning, klassesamtaler og metarefleksion over egne ressourcer og barrierer. Dilemmaet her er balancen mellem at støtte eleven og samtidig stille krav. Dermed er det netop i vekselvirkningen mellem professionsretning, studiekompetencer og livsmestring, at den triadiske tilgang viser sit pædagogiske potentiale som en vej til at styrke

elevernes mulighed for at gennemføre en professionsuddannelse og håndtere de komplekse overgange, som de møder i deres videre uddannelsesforløb.

Konklusion

På baggrund af undersøgelsen konkluderer vi, at HF/VUC kan facilitere overgangen til og gennemførelsen på pædagoguddannelsen ved at fokusere på faglig og social integration. Baseret på analysens fund anbefaler vi en triadisk tilgang, som fokuserer på studiekompetencer, professionsretning samt livsmestring. Et overordnet mål med indsætterne er at få elevernes forventninger til at stemme bedre overens med de erfaringer, de vil gøre sig i mødet med uddannelsen, for at mindske en potentiel afgrund. Det handler dog ikke kun om at afstemme forventninger, men også om at ruste eleverne og sørge for, at de på HF/VUC udvikler de nødvendige kompetencer og livsmestring.

Den triadiske tilgang er et indspark til en videre proces på institutionsniveau, som i høj grad er almenpædagogisk og dannelsesorienteret. Derfor har den potentiale til at blive indtænkt didaktisk på andre ungdomsuddannelser, som også oplever en sårbar ungdomsgeneration, hvis overgang til videregående uddannelse de skal facilitere.

Det er vores vurdering, at det politiske og didaktiske fokus på professionsrettethed i overgangen fra HF/VUC til pædagoguddannelsen bør suppleres med en styrket indsats for at udvikle elevernes studiekompetencer og livsmestring. Uden dette fremstår professionsforberedelsen begrænset i sin effekt. Den triadiske tilgang tilbyder et mere bæredygtigt fundament, hvor de studerendes forventninger og virkelighed i højere grad kan balanceres. ●

Litteratur

- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2023a). *Oplevelsen af praktik på uddannelserne til lærer, pædagog, sygeplejerske og socialrådgiver*. <https://eva.dk/Media/638428958857647737/Oplevelsen%20af%20praktik.pdf>
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2023b). *Så forskellige er de unge på de fire gymnasiale uddannelser*. <https://eva.dk/grundskole/overgange-til-ungdomsuddannelse/valg-af-ungdomsuddannelse/valg-af-gymnasiale-uddannelser/saa-forskellige-er-de-unge-paa-de-fire-gymnasiale-uddannelser>
- Danske Professionshøjskoler. (2021). *Behovet for velfærdsuddannede i 2030 – Prognose fordelt på landsdele*. https://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/Microsoft%20Word%20-%20Rapport_v6_MLS_0704.docx
- Eccles, J. (1983). Expectancies, values, and academic behaviors. I: Spence, J.T. (ed.). *Achievement and achievement motives*. Psychological and sociological approaches, s. 75-146.
- Holmegaard, H. T., Madsen, L. M., & Ulriksen, L. (2014). *A journey of negotiation and belonging: Understanding students' transitions to science and engineering in higher education*. Cultural Studies of Science Education, 9(3), s. 755-786.
- Kloch, L. D. (2024). *Fakta om pædagoguddannelsen*. https://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/wp-content/uploads/2024/04/Fakta-om-paedagoguddannelsen-246951_1.pdf
- Poulsen, B. K., & Aagaard, K. (2022). *Undersøgelse af årsager til frafald fra VIA-uddannelser blandt studerende med HF-VUC-baggrund: Afrapportering af interviewundersøgelse og litteraturgennemgang med fokus på frafald fra VIAs pædagog- og sygeplejerskeuddannelser*. https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/161093641/Unders_gelse_af_rsaager_til_frafald_rapport.pdf
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2024, 15. marts). *Stigning i frafald på professionsuddannelserne bekymrer minister*. Hentet 25. juni 2024 fra <https://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2024/stigning-i-frafald-pa-professionsuddannelserne-bekymrer-minister>
- Ulriksen, L. (2004). *Den implicite studerende*. Dansk Pædagogisk Tidsskrift, 3, 48-59.